

ודי לו בשיר וגם באפסר מותר. (הרמב"ם אוסר חמור בשיר משום נטירותא יתירא, לפי שהוא סובר דשיר עדיף מאפסר, אבל סה"ת וסמ"ג סוברים דאפסר עדיף משיר וכדלעיל). ומעתה יש להסתפק בפרד אי יש להתירו ג"כ בפרומביא כמו הסוס, או דאסור כמו החמור. ובטור כתוב וגמלא באפסר וכן פרה וחמור וסוס יוצא ברסן וכו', וכתב הב"י שיש להגיה פרד במקום פרה דפרד הוא דתניא דיוצא באפסר אבל פרה אפילו ברצועה שבין קרניה אינה יוצאה. (ויש להעיר שגם ברמזים כתוב ופרה יוצאה באפסר, וזה ודאי ט"ס, דבהרא"ש מפורש הלכך כל נטירותא יתירא אסור כגון פרה באפסר), וכ"כ בש"ע. והנה מבואר דפרד דינו כחמור, דרק באפסר מותר אבל בפרומביא אסור. אבל ברשב"א וריטב"א מבואר להיפך, דעלה דמשני שאני פרה דדמיה יקרין, והיינו דדרכן של בעלים לשמרה שמירה מעולה כוון אף בחול וכיון דבחול דרכה בכך אף בשבת אינו משוי, ומינה שמעינן לסוס ופרד בזמן הזה דכיון דדרכן לצאת בחול בפרומביא אפילו בשבת אינו משוי ושירי אפילו לרב עכ"ל. והנה התירו גם פרד בפרומביא, והכי מסתברא לענ"ה, דעינינו רואות שגם פרד חזק כמעט כסוס ואינו נוח כחמור, ועוד שהרי העידו דדרכן לצאת בחול בפרומביא, ותו לא מידי, ודלא כמו שפסק בש"ע.

וראיתי בש"ע הרב שפסק דהסוס יוצא בפרומביא ואף שהאפסר די לו אין הפרומביא לו שמירה יתירה הרבה אלא יתירה קצת ודרכם בכך פעמים רבות אבל הפרד והגמל והחמור יוצאים באפסר אבל לא בפרומביא מפני שהפרומביא להם שמירה יתירה הרבה ואין דרכם בכך. וצוין על הדין האחרון רבי ישמעאל בריי משום אביו, והנה ודאי דהציון הוא רק על הדין דיוצאין באפסר, אבל לא נשמע משם ג"כ שאין יוצאין בפרומביא, דהא חשיב שם סוס ג"כ. ועוד דכמה ראשונים מפרשים חמור היינו לובדקים. אלא פסק בפרד כמ"ש הטור והש"ע ובגמל כדעת הטור והמ"א. ולענ"ה בגמל ראוי לפסוק כמ"ש הב"ח, מאחר דמפורש בסה"ת וסמ"ג והגה"מ דיוצא בפרומביא, ולא מצינו בפוסקים חולקים בהדיא, (וזולת הרמב"ם שיש לו שיטה אחרת), וכמ"כ בפרד יש לפסוק דיינו כמו סוס כמ"ש הרשב"א והריטב"א, וכאמור.

והרמב"ם יש לו שיטה אחרת בסוגיא זו, שכתב מותר למשוך את הבהמה במתג ורסן שלה לרה"ר והוא שתהיה ראויה לאותו הרסן, כגון שיר לסוס ואפסר לגמל וחטם לגאקה וסוגר לכלב, אבל אם הוציא בהמה במתג שאין משתמרת כגון שקשר חבל בפי הסוס או במתג שאינה צריכה לו אלא משתמרת בפחות ממנו, כגון שהוציא חמור בשיר של סוס או חתול בסוגר הרי זה משוי. והנה פסק דאפילו סוס באפסר אסור, דבפ"מ כתב אפסר הוא חבל שקושרין על פיות הגמלים, וזהו שכתב כגון שקשר חבל, דהיינו אפסר, בפי הסוס, עוד יש לעמוד שלא כתב הדין דפרד וכן לובדקים ולא חמור באפסר, ועוד דבשני האופנים שכתב לא נקט בענין שנקט בגמרא, לשמירה פחותה גאקה באפסר, ושמירה יתירה גמל בחטם.

ואשר נראה לענ"ה, דהרמב"ם מפרש דמה שמחליפין לפני רבי של זו בוז מהו וקאמר גאקה באפסר לא תבעי לך וכו' כי תבעי לך גמל בחטם, אין הכוונה דוקא הני שהם שתי הקצוות, גאקה שצריכה השמירה המעולה ביותר באפסר שהיא השמירה הפחותה ביותר, או גמל בחטם שהוא נשמר באפסר שהיא שמירה פחותה ביותר בחטם שהיא שמירה מעולה ביותר, דמחליפין של זו בוז משמע בכלום דחשיב במשנה, ונקט גמל וגאקה, לפי שהם סמוכים ול"ז במשנה, ונסתפק אם החליף של זו בוז, דהיינו של גמל בשל גאקה או של גאקה בשל גמל, וה"ה באינך דמתניתין, וקאמר דשמירה מעולה שהחליף בפחותה ממנה לא תבעי לך, כיון דלא מינטרא בוז כמו שצריכה הו"ל משוי, כי תבעי לך גמל בחטם, כלומר הנשמר בשמירה פחותה אם החליף בשמירה מעולה, וכדי שלא נטעה לפרש דבדוקא נקט גמל בחטם וגאקה באפסר להיות ההבדל בשמירה גדול ביותר, לכן התחכם הרמב"ם ותפס כגון שקשר חבל, דהיינו אפסר, בפי הסוס, שאין שמירה זו פחותה בהרבה מזו של הסוס, או חמור בשיר של סוס דג"כ השמירה דשיר אינה מעולה ביותר משמירה דחמור, לומר דכל ששינה מדרך שמירתו בין בפחות בין ביותר ממנה הו"ל משוי ואסור.

ובקרוב נתנאל פירש הוכחת הרי"ף והרא"ש ממתניתא זו דבחתם לא, שהם הבינו מכה מתניתא מוכח דהך ארבע בהמות למעוטי גמל בחטם דאי נאקה באפסר וה"ק ד' בהמות יוצאות באפסר ואין זולתם הא לובדקים גמי יוצאות באפסר אלא ש"מ דתני הנך ד' יוצאות באפסר ולא בחטם, והנה לדבריו לובדקים יוצאות בחטם, ולא משמע כן מדברי הפוסקים, ובמאירי כתב בהדיא דלא תצא בחטם, וכנ"ל, וכמ"כ אין הוכחה זו מוכרחת, ד"ל דאה"נ דחשיב גם לובדקים, דחמור היינו לובדקי, או דמתניתא זו דמתיר לובדקים באפסר שלא כהלכתא היא, וכדפירשו הראשונים כנ"ל.

ול"י נראה בדעת הרי"ף והרא"ש, דמאי דדחי לעיל לא למעוטי נאקה באפסר, מפרשים דה"ק דלעולם י"ל דה"נ הוי מצי למיתני גמי דגמל יוצא בחטם אלא הוא נחית למנינא מה הן הבהמות היוצאות באפסר ולא אשכח אלא ארבע, וכיון דלא חשיב בהני ארבע נאקה ש"מ דנאקה באפסר לא, וכ"פ בח"י ה"ר, אבל במתניתא דלא תני רק לובדקים וגמל אין לומר שבא למעט נאקה באפסר, והיינו מדלא קתני ליה, דהא איכא גמי סוס ופרד דיוצאות באפסר ולא קתני להו, אלא למעוטי גמל בחטם בא, או גם לובדקים, וכ"מ קצת מהרי"ף והרא"ש דלא כתבו גמל באפסר אין בחטם לא, אלא כתבו סתם באפסר אין בחטם לא, משמע דקאי על כל הנוכחים בברייתא, ודלא כמ"ש הרב המאירי, ועיין במהרש"א ומהר"ם.

עכ"פ לדינא נראה דלובדקים בחטם אסור, וכמ"ש המאירי בהדיא, אבל לענין לצאת באפסר, אע"פ דלדעת המאירי אסור, דלא קי"ל כהך מתניתא, וכן נראה אליבא דהרמב"ם, דכפי הנראה לית ליה כלל הסברא שגם שמירה פחותה או יותר קצת ממנה מותר, אלא כל אחת כפי דרך שמירתה שחשבו במשנה ובגמרא, וכנ"ל מ"מ כל הפוסקים כתבו בהדיא דקי"ל כמתניתא דלובדקים יוצאות גם באפסר, ונקטינן כוותייהו. ודין חמור סתם יתבאר לקמן.

והנה הסוס יוצא בשיר, כדתנן במשנה, והנה בחטם ודאי לא יצא, אבל בפרומביא או באפסר מהו, לענין אפסר מפורש בדריי בריי ארבע בהמות יוצאות באפסר הסוס וכו', וכתבו הפוסקים דסוס דרכו בשיר ואע"ג דסגי ליה גמי באפסר אין דרכן של בני אדם לצמצם בשמירה שלא להוסיף מעט. ולפ"ז היה נראה דפרומביא אסור, דמכיון דמשתמר גם באפסר אי"כ פרומביא הו"ל לגבי נטירותא יתירתא, ואמנם במאירי כתב דמה דסוס יוצא בפרומביא שלא כהלכה הוא אלא שאנו רואים עכשיו שאין להם שמירה אלא בפרומביא, ובתוס' כתבו דיוצא סוס ברסן דאודחיה בהכי או באפסר, והרא"ש הסביר דבר זה דרסן שלנו כמו שיר שלהם דלדין נטירותא דסוס ברסן, וכפי הנראה שני טעמים קאמר, חדא דרסן שלנו כמו שיר שלהם, וזהו כמ"ש המאירי דאפסר והשיר והפרומביא אין מלאכתן שבאותו זמן שוה לשל עכשיו, ועוד טעם קאמר דלדין נטירותא דסוס ברסן, והיינו דעכשיו שמירת סוסים קשה משלהם ואין להם שמירה אלא בפרומביא, וגם הרב המאירי כתב גם טעם זה.

אולם טעם זה שוברו בצדו, דהא סוס יוצא גם באפסר אף האידנא, וכמו שכתבו וסוס יוצא ברסן או באפסר, ובסה"ת והסמ"ג כתבו בהדיא בפרומביא, שכתבו דחמור אסור לצאת בפרומביא לפי שנשמר בטוב באפסר או בשיר אבל סוס מותר לצאת בפרומביא שהוא חזק יותר מחמור ואע"ג דנטירותא יתירתא אסור מ"מ פרומביא לא מיקרי נטירותא יתירתא וכו', ומ"מ הסיקו שם דאפ"ה יש שמחמירין שלא להוציא סוס בפרומביא, והרמב"ם כתב כגון שהוציא חמור בשיר של סוס וכו' ה"ז משאוי, ומכיון דסוס יוצא באפסר ג"כ אע"פ דמותר גם בשיר אבל לגבי פרומביא הו"ל נטירותא יתירא לא פחות מחמור בשיר של סוס, אבל דעת ר"פ דמותר ברסן מטעמים הנ"ל.

ויש להסתפק בפרד מה דינו, אם כסוס או כחמור, ובארבע בהמות חשיב סוס ופרד וחמור באפסר, ובח"י הרי"ן פירש דה"ה דמבעי ליה סוס ופרד דבני שיר אם יוצאים באפסר כיון דלא הוי ליה נטירותא מעליא, מבואר דס"ל דפרד דינו כסוס דדרכו בשיר.

ולכאורה נראה דמיקרי הדין פרד הרי הוא כסוס דיוצא בשיר וכן באפסר, ומדינא אסור בפרומביא כמו סוס, אלא דבסוס התירו הפוסקים פרומביא מטעמים הנ"ל, ולא הזכירו הדין דפרד, רק כתבו דסוס מותר שהוא יותר חזק וחמור אסור שהוא נוח יותר